

© *Ананьева Е. П.*

Ананьева Елена Павловна, кандидат философских наук, доцент (Севастополь), докторант кафедры философии и социологии Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет им. К. Д. Ушинского» (Одесса)

УДК 378.647

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ФИЛОСОФСКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ КОНЦЕПЦИЙ НА ПРОГРЕССИВНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье обсуждается актуальный вопрос философско-педагогических подходов, которые являются концептуальной основой современной системы образования в Украине. Выдвигаются принципы мультикультурализма и толерантности в качестве определяющих образовательных концепций.

Ключевые слова: глобализация, концептуальные основы образования, образовательные концепции, принцип мультикультурализма, принцип толерантности, социальная компетентность, философско-педагогический подход

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІХ КОНЦЕПЦІЙ НА ПРОГРЕСИВНІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті обговорюється актуальне питання філософсько-педагогічних підходів, які є концептуальною основою сучасної системи освіти в Україні. Висуваються принципи мультикультуралізму та толерантності в якості визначальних освітніх концепцій.

Ключові слова: глобалізація, концептуальні засади освіти, освітні концепції, принцип мультикультуралізму, принцип толерантності, соціальна компетентність, філософсько-педагогічний підхід

INFLUENCE OF CONTEMPORARY PHILOSOPHICAL AND EDUCATIONAL CONCEPTS FOR PROGRESSIVE CHANGE IN THE EDUCATION SYSTEM

The article discusses the topical issue of philosophical and pedagogical approaches that are the conceptual foundation of the modern education system in Ukraine. Put forward the principles of multiculturalism and tolerance as determinants of educational concepts.

Keywords: globalization, the conceptual foundations of education, educational concept, the principle of multiculturalism, the principle of tolerance, social competence, philosophical and pedagogical approach

Актуальность проблемы. Одними из самых актуальных являются в настоящее время вопросы формирования концептуальных основ образовательной системы Украины. В обществе современных развитых стран (в число которых стремится войти и Украина) образованность человека ассоциируется с особыми качествами, независимо от его профессии. Наличие образования рассматривается как некое особое положительное качество в ряде других важных характеристик. Это качество включает в себя то, что отличает медика, педагога, строителя, земледельца, окончившего высшее учебное заведение, или, по крайней мере, имеющего специальное образование. В постоянно меняющемся мире образованный человек рассматривается как личность, наученная знаниям, культуре и добру. От «хороших специалистов» наряду с профессиональными навыками требуют также быть воплощением морали, правды и развитого интеллекта.

Анализ последних научных исследований. Украинские ученые, работающие в области философии образования и собственно педагогической науки, значительное внимание уделяют определению основных путей эффективного и плодотворного функционирования системы образования в стране. Проблема профессиональной деятельности выпускника высшего, либо специального учебного заведения всегда пребывала в поле зрения ученых и исследователей: Ю. Алферова, И. Беха, Н. Бирик, М. Бурды, Л. Ивановой, И. Зязюна, М. Митиной, О. Мороза, О. Пометун, В. Радула, О. Савченко, О. Сухомлинской и др. Однако на протяжении последних лет значительно активизировались исследования средств, путей и способов повышения не только профессиональной, но и социальной компетентности специалистов различных областей. Это связано с острой потребностью в квалифицированных кадрах, способных к творческой работе и профессиональному саморазвитию. В педагогической теории подтверждением этого являются работы Т. Добудько, Н. Лобановой, А. Марковой, Л. Паращенко, В. Серова, Л. Хоружой, Е. Шиянова и др. С проблемами социальной

компетентности выпускников школ, колледжей и ВУЗов работают украинские исследователи Петрук В. А, Сидоренко С. И., Сысоева С. О., российский педагог-исследователь Клепцова Е. Ю. [1].

В образовании Украины (включая среднее, специальное и высшее) выделяют четыре главных философско-педагогических подхода, которые являются концептуальной основой выбора задач и ценностей обучения и воспитания личности в целом и специалиста в частности. Это – догматический реализм, академический рационализм, социальный реконструкционизм, прогрессистский прагматизм [2].

Однако на фоне исследования средств, путей и способов повышения профессиональной компетентности в различных областях знания нерешенными остаются актуальные задачи в отношении современной социальной компетентности личности, получившей образование в его различных уровнях. Это связано с тем, что особенности современной социальной компетентности личности обусловлены пребыванием в современных условиях «открытого» глобализирующегося общественного пространства с его разнообразием культур, религий, наций и новыми требованиями к самореализации и построению общественных отношений. Социальное сознание исходит из мысли о том, что человек XXI века должен всегда помнить и свято исполнять «вечные заповеди», сообщенные ему в стенах учебного заведения – в частности, работать профессионально и с любовью к людям, беречь основы конструктивных межличностных отношений и развивать специальные знания. Однако не определены педагогические механизмы, с помощью которых выпускник учебного заведения научится создавать вокруг себя атмосферу трудолюбия, справедливости, психологического и морального комфорта. Педагогической наукой и дидактикой не сформулированы подходы, действуя в рамках которых образованная личность определит будущее нации, ее духовную мощь, интеллектуальное и нравственное здоровье общества в новых исторических и социально-экономических условиях, порожденных процессами глобализации. Не приняты новые философско-образовательные концепции, от которых признаются в значительной степени зависимые действия социализированных личностей, достигших определенного уровня образования. При этом образованность и профессионализм провозглашаются в государстве основополагающей силой, обеспечивающей его экономическое и технологическое развитие.

Цель статьи. В связи с этим автор поставил целью рассмотреть четыре главных философских подхода, которые являются концептуальной основой выбора задач и ценностей обучения и воспитания, включая и содержание среднего и высшего профессионального образования: догматический реализм, академический рационализм, социальный реконструкционизм, прогрессистский прагматизм. В современных условиях глобализации и всеобщей информатизации возникает необходимость новых концептуальных подходов, которые приобретают особое значение в философии образования. Автор берется выяснить, как могут повлиять подходы, основанные на принципах мультикультурализма и толерантности, на прогрессивные изменения в современной системе образования в Украине.

Изложение основного материала исследования. Представляется необходимым рассмотреть традиционные философские подходы, которые являются концептуальной основой выбора задач и ценностей обучения и воспитания в системе образования Украины сегодня.

Догматический реализм. Учебные заведения, используя данный подход, ставят задачу – воспитать рациональную личность с развитым интеллектом, дать знания фактов и принципов, которые якобы «не поддаются влиянию времени». Преподаватели помогают будущему выпускнику научиться рационально мыслить, их объяснения построены по сократическому методу, они эксплицитно передают традиционные ценности. Учебный план строится классически: анализ литературы, все предметы для изучения являются обязательными. Выделяют, как правило, «большие, вечные книги». Философская основа этого направления – различные версии реализма.

Академический рационализм. В рамках данного подхода решается задача: содействовать интеллектуальному росту личности, развивать ее компетентность. Образовательный идеал – гражданин, способный к сотрудничеству с целью его социальной эффективности. Основное внимание уделяется овладению общими понятиями и принципами академических дисциплин. Выпускник формируется как авторитет в своей области, эксплицитно артикулирующий социальные и интеллектуальные ценности. Основные предметы изучения: родной язык, математика, естественные науки, история и иностранные языки. При этом подходе педагог стремится дать глубокие, основополагающие знания; с другой стороны, происходит отбор обучаемых, способных и неспособных их усвоить.

Прогрессистский прагматизм. В этом подходе задача – совершенствование демократических начал

соціальної життя. Образовательний ідеал: людина, здатна до самореалізації. Програми навчання орієнтовані на можливість здійснення людиною в майбутньому такого життєвого плану, який буде зосереджуватися на розвитку особистості своєї і підлеглих, орієнтуватися на інтереси роботи, прагнути відповідати реальним життєвим проблемам, включаючи міждисциплінарні знання. Представителі прогресистського прагматизму вважають, що знання сприяє зростанню і розвитку людини, процес навчання відбувається не тільки в аудиторії, а й у житті. Основна увага приділяється активному і цікавому навчанню. У зв'язі з цим з'являються факультативні предмети, спецкурси, гуманістичні методи викладання, альтернативне, виборне і вільне навчання.

Соціальний реконструкціонізм. Цей підхід диктує мету навчання – покращення і перетворення суспільства, навчання спеціаліста до змін і соціальних реформ. Отже завдання – навчити таким навичкам і знанням, що дозволили б сформулювати проблеми, від яких страждає суспільство, і вирішити їх. Активне навчання спрямоване на теперішнє і майбутнє суспільного розвитку. Випускник навчального закладу виступає як агент соціальних реформ і змін, як керівник проєктів і лідер досліджень, допомагає усвідомити питання, що стоять перед людством. У навчальному плані значуще місце відводиться суспільним наукам і методам соціального дослідження, підкреслюються тенденції сучасного і майбутнього розвитку, національні і міжнародні проєкти. У навчанні пропагандуються ідеали рівності, культурного плюралізму.

Відомо, що ні одне навчальне заклад не ґрунтується у своїй роботі на певній єдиній філософській підході: звичайно комбінують різні принципи. Щоб досягти успіху, привернути максимальну кількість навчаних, у боротьбі за якість знань абітурієнтів навчальні заклади часто реалізують власну філософію освіти. У класических гімназіях і університетах застосовують переважно філософію догматичного реалізму або академічний раціоналізм. Прогресистський прагматизм панує в галузевих навчальних закладах. Соціальний реконструкціонізм – філософський підхід, найменше використовується в технічних і найбільш необхідний у гуманітарних навчальних закладах і у педагогічній освіті. Навіть у порівняно молодих спеціалістів-гуманітаріїв і випускників педагогічних навчальних закладів спостерігається скепсис, невіра, нігілізм у сприйнятті всього нового, неадекватна трактування проблем оточуючої життя. Ці руйнівні настрої шкідливі не тільки для спеціалістів, а й передаються людям, що працюють у середньому і нижньому ярузі, можуть пагубно впливати на них [3: 60-62].

У наявності різних філософсько-освітніх і педагогічних теорій, які функціонують сьогодні у освітньому просторі України, єдину реальну філософію системи освіти можна визначити як інкрементальну, т.є. спрямовану на незначуще збільшення [2]. У цьому потрібно мати на увазі, що філософія освіти – сфера, яка разом з еволюцією передбачає певні стабільні основи, що зберігають своє значення і розвиваються на будь-яких етапах становлення людства. Але під впливом тих або інших історических, суспільних процесів окремі з цих ідей набувають особливого значення. З'являються нові концепції, які повинні враховуватися, особливо у системі освіти, як найбільш важливої для формування основ майбутнього розвитку нації.

Ситуація глобалізуючого світу, взаємодії і взаємопроникнення різних національних, релігійних, культурних цінностей поряд з процесами відчуження особистості, які торкнулися і освітнього простору, диктує розвиток концептуальних підходів у філософії освіти, ґрунтованих на принципах мультикультуралізму і толерантності [4 : 175].

Новий розвиток цих давніх по походженню понять «мультикультуралізм» і «толерантність» пов'язано з переосмисленням проблеми різноманітності і різниці, складності і інаковості буття. Розмова йде про глобальний аспект проблеми різноманітності, пов'язаної з динамікою культурних процесів у світовому масштабі, децентралізацією, створенням багатополярної моделі світу, розпадом видимості єдиності окремих культур, розмиванням меж між різними національними традиціями і переосмисленням самого цього поняття. Самі ці процеси є надзвичайно важливими для сучасної України, і, безсумнівно, мають своє відображення у освітній системі.

«Мультикультуралізм», «мультикультурні суспільства», «мультикультуральність» – нещодавно з'явлені позначення феномена, що має давніше походження. Суспільства, які зараз називаються мультикультурними, раніше іменовалися «мультинаціональними», «мультирелігійними», «мультирасовими», «сегментарними». Вони розглядалися як проявлення

«культурного плюралізму», «культурних различій» і «метисизації». «Мультикультуралізм» – в значительній мірі лише риторическе оновлення старих проблем: лише переименование процесов, котрі починаючи з 60-х років минулого століття осмислювалися в термінах «етнічного відродження». Категорія «культура» прийшла на зміну категорії «етнічність» тому, що пропонувала більш широку, більш м'яку і більш розпливчату формулу для описання конфліктогенного сучасного суспільства [5].

Однак необхідно розрізняти мультикультуральність, або культурну багатоманітність, як стан, необхідний во багатьох культурних просторах, і мультикультуралізм як свід теорій і практик для осмислення цього явища. Сам термін «мультикультуралізм» виник в Канаді в 60-і роки ХХ століття в ході пошуку шляхів розв'язання ситуації і управління бікультурною в то час країною. Об'являючи основною метою свого правління побудову мультикультурного – але не мультинаціонального – суспільства – канадські влади намагалися, з однієї сторони, нейтралізувати франкофонний Квебек, а з іншої – зм'якшити занепокоєність англоязычного більшості стосовно національно-державної цілісності країни. Офіційне визнання терміна «мультикультуралізм» отримав в 1971 році [5].

Сучасне мультикультурне суспільство – результат регульованого обміну різницями. В такому випадку в нинішній час «мультикультуралізм» – це таке стан суспільства, коли індивід має рівний доступ до різних культур і може формувати власну позицію. Що стосується етнокультурного плюралізму, то це сосуществование багатьох культур в одній державі, коли при явній домінуванні однієї культури представителі інших культур не піддаються загрози, але і не користуються державною підтримкою. В першому випадку мультикультуралізм – це ідеологія, надстраивающая общенациональные цінності над етнічними, провозглашающая певний канон поведінки і чітко визначающая межі толерантності. Во другому – це практична реалізація права на своєрідність і свободу, нічим не обмежену самоідентифікацію індивіда і, відповідно, державна політика, направлена на підтримку культурного різноманіття.

Мультикультуралізм – один з аспектів толерантності, що заключається в вимогах паралельного існування культур в цілях їх взаємного проникнення, збагачення і розвитку в загальнолюдському руслі масової культури. Вперше поняття «толерантність» в науковий оборот ввів в ХVIII в. Дестют де Трасі. Внаслідок во трактувалося ним як «терпеливість», а потім як «терпимість» [6]. В Російській імперії поняття толерантності стало використовуватися в ліберальній друку з середини ХІХ в. в позитивному сенсі. З середини 30-х рр. ХХ в. це поняття зникло з політичної лексики. Так, в «Більшій радянській енциклопедії» видання 1956 г. цей термін відсутній, а в виданні 1977 г. приводиться тільки його природнонаукове значення. В «Тлумачному словнику російської мови» під редакцією Д. Н. Ушакова поняття «толерантний» повністю отождествляется з поняттям «терпимий» – здатний або уміючий терпіти щось чуже, миритися з чужим мнением, характером і т. п. В роботах сучасних дослідників відзначається, що толерантність, або терпимість, – це прагнення і здатність до встановлення і підтримки спільності з людьми, які відрізняються в певному відношенні від переважаючого типу або не дотримуються загальноприйнятих мнень [6]. Таким чином, багато авторів визначають толерантність як «терпеливе відношення до чужому образу життя, поведінки, почуттям, вірованням, мнєнням» або вважають її синонімом поняття «терпимість» [7].

Учений Е. Ю. Клепцова розмежовує поняття «терпимість» і «толерантність». Вона визначає їх як властивість особистості, в якій виражається відношення людини до світу в цілому, речам, предметам, іншим людям, їх поглядам, самому собі, актуалізуючи ситуації невідповідності поглядів, цінностей, мнень, поведінки людей. Різниця складається в тому, що терпимість проявляється в підвищенні чутливості до об'єкта, а толерантність – в зниженні чутливості до об'єкта [1]. На наш погляд, слід також запропонувати розмежовувати поняття «терпимість» і «толерантність», відзначивши, що є певна традиція розуміння слова «терпимість». Впродовж до середини минулого століття во трактувалося як пасивна позиція: терпіти – значить наступати на себе, поступати комусь-то. Слово «толерантність», хоча і використовується як синонім «терпимості», несе в собі інші значення. Толерантність – це активне соціальне поведіння, до якого людина приходить добровільно і свідомо.

З кінця минулого століття поняття принципу толерантності закріплено в міжнародних документах. В відповідності з Декларацією принципів толерантності (ЮНЕСКО, 1995 г.) толерантність визначається як «цінність і соціальна норма громадянського суспільства,

проявляючись в праві всіх індивідів громадянського суспільства бути різними, забезпеченні стійкої гармонії між різними конфесіями, політичними, етнічними і іншими соціальними групами, повазі до різноманітності різних світових культур, цивілізацій і народів, готовності до розуміння і співпраці з людьми, що відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями і віровченнями» [7]. Характеристика визначення толерантності в преамбулі Уставу ООН звучить наступним чином: «...виступати терпимими і жити разом, у світі один з одним, як добрі сусіди» [8]. Тут це поняття не тільки отримує дійсний, соціально активний зміст, але й розглядається як умова успішної соціалізації (інтеграції в систему суспільних відносин), що полягає в умінні жити в гармонії як з самим собою, так і з світом людей (мікро- і макросередой).

Розвиваючи поняття про мультикультурне суспільство і толерантність і проєктуючи їх значення на освітню систему в Україні, можна представити принципи толерантності і мультикультуралізму як інноваційні концепції філософії вищої освіти. Сьогодні виникає соціальна потреба в організації цілеспрямованої роботи по формуванню мультикультурної особистості, що поєднує в собі системні знання в області етнології, гармонічне національне самосвідомість, орієнтацію на духовні цінності, толерантність і здатність до міжетнічного діалогу. Це своєрідний соціальний наказ епохи, який вимагає оволодіння підлітковою генерацією загальнолюдських цінностей, звичок до культури інших народів, збереження багатовікових традицій, створення необхідних умов для їх подальшого розвитку. На відміну від системи, що обмежує життєдіяльність навчального закладу певними рамками, нормами, стереотипами, змістом, мультикультурне освітнє середовище – така форма життєдіяльності, що виводить навчальний заклад, а разом з ним і навчаних в широку сферу етнічної і світової культури, значно розширює можливості особистого і професійного розвитку, самореалізації і самоідентифікації. Звідси виникає потреба в комплексному дослідженні питань мультикультуралізму в освітній філософії з метою збагачення вітчизняної педагогічної науки і практики. Філософсько-освітній підхід, оснований на такій ідеї, може бути названий «освітнім мультикультуралізмом».

Однак мультикультурні зв'язки в освітній сфері не можуть бути реалізовані поза поняттям толерантності. Можливо виділити наступні сфери толерантності, що знаходять своє відображення в освітній системі:

- гендерна толерантність — невпереджене ставлення до представників іншого статі;
- вікова толерантність — невпередженість до апріорних «недоліків» людини, пов'язаних з її віком;
- освітня толерантність — терпиме ставлення високоосвічених людей до висловлювань і поведінки осіб з нижчим рівнем освіти;
- міжнародна толерантність — ставлення до представників різних національностей;
- расова толерантність — відсутність передубеждень до представників іншої раси;
- релігійна толерантність — ставлення до догматів різних конфесій, релігійності, особливостей літургії і т. д. з боку віруючих і невіруючих, представників різних конфесійних груп;
- географічна толерантність — невпередженість до жителів малих або провінціальних міст, сіл і інших регіонів з боку столичних жителів і навпаки;
- міжкласова толерантність — терпиме ставлення до представників різних матеріальних шарів;
- фізіологічна толерантність — ставлення до хворих, інвалідів, фізично неповноцінних осіб, осіб з зовнішніми недоліками і т. д.;
- політична толерантність — ставлення до діяльності різних партій і організацій, висловлювань їх членів і т. д.;
- сексуально-орієнтаційна толерантність — невпередженість до осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією;
- маргінальна толерантність — «розуміюче» ставлення до бродяг, бездомних, наркозалежних, алкоголік, ув'язаних і т. д.

Філософсько-педагогічний підхід, оснований на ідеї толерантності, (умовно назовемо його «толерантний глобалізм») спрямований на протидію впливу, викликає почуття страху і

отчуждения по отношению к другим. Данное воздействие способствует формированию навыков независимого мышления, критического осмысления и выработки суждений, основанных на моральных ценностях. Исходя из этого – мультикультурное образовательное пространство с реализацией в нем основ толерантности – интегрирующая идея, вокруг которой возможно выстроить стратегию образования. Образовательно-философские подходы, основанные на идее толерантности в мультикультурном сообществе, интегрируют вокруг себя известные концептуальные подходы, обогащая и осовременивая их.

На наш взгляд, принятие таких подходов в качестве определяющих концептов образовательной системы продиктовано целым рядом обстоятельств, касающихся проявлений интолерантности и нетерпимости в условиях роста социального разнообразия в мире, и в Украине, в частности [4]. В числе таких обстоятельств можно выделить три основных: 1) толерантность — это инструмент социального согласия в мультикультурном мире; 2) толерантность — это социальная норма, определяющая баланс интересов конкурирующих сторон мультикультурного сообщества; 3) толерантность — результат договоренности сторон, образующих в своей совокупности мультикультурное сообщество, в котором нормой отношений является уважение к правам человека.

В случае принятия подходов образовательного мультикультурализма и толерантного глобализма в качестве определяющих концептов философии образования все известные подходы приобретают качественные преобразования. Так, **догматический реализм**, воспитывая рациональную личность с развитым интеллектом, сообщая неизменные во времени знания фактов и принципов, в случае использования принципов мультикультурализма и толерантности в основе образовательной системы, ведет образованную личность к оперированию знаниями как инструментом социального согласия. **Академический рационализм**, содействуя интеллектуальному росту человека, развивая его компетентность, используя принципы мультикультурализма и толерантности, приводит свой образовательный идеал от гражданина, способного к сотрудничеству с целью его социальной эффективности к социально-ориентированной личности, способной действовать в балансе интересов конкурирующих сторон. **Прогрессистский прагматизм**, стремясь к образовательному идеалу «личность, способная к самореализации», беря за основу идею толерантных отношений в мультикультурной среде, формирует личности, образующие в своей совокупности международное сообщество, в котором нормой отношений является уважение к правам человека. В данном случае с большей эффективностью реализуется задача совершенствования демократических начал социальной жизни. **Социальный реконструкционизм**, имея в качестве цели улучшение и преобразование общества, научает специалистов основам изменений и социальных реформ. Именно идеи толерантности и мультикультурализма лежат в основе научения таким навыкам и знаниям, которые позволяют сформулировать проблемы современного общества и находить пути их решения. Формирование основ толерантного сознания в мультикультурной среде в данном случае рассматривается как тенденция современного и будущего развития, как ведущий национальный и международный проекты.

Выводы и перспективы дальнейших научных разработок в данном направлении. Таким образом, из всего вышеизложенного исходит цель принятия образовательного мультикультурализма и толерантного глобализма в качестве определяющих концепций философии образования в Украине — это формирование установок толерантного сознания, определяющего устойчивость функционирования в мультикультурном обществе отдельных личностей. Социализированные, получившие современное образование личности формируют общественные группы, которые могут стать основой гражданского согласия в демократическом государстве.

Украина сейчас переживает трудные в культурно-идентификационном отношении времена. Естественным выходом из создавшегося положения является переход от традиционных образовательных систем к созданию инновационных мультикультурных образовательных пространств учебных заведений, с новыми концептуальными подходами, содержащими в своей основе идеи мультикультурализма и толерантности, т. е. такое преобразование системы обучения и воспитания, которое направлено на изменение формы бытия образования в пространстве и времени.

Украина стремится, в том числе благодаря и технологиям в области образования, войти в созвездие развитых стран мира – экономически стабильных, культурно неповторимых, с соответствующим материальным и духовным благополучием своих граждан. Поэтому человек, получивший образование, должен соответствовать оценкам, основанным на общих представлениях о моральной, развитой и наученной личности, которая может осуществлять также эффективную профессиональную практику. В условиях украинских реалий представление о том, каким должно быть достойное образование,

определяет общественный заказ на выпускника средней, специальной или высшей школы: высококлассного профессионала в своей области, способную к дальнейшему обучению личность, а главное - достойного гражданина, стремящегося к преобразованию общества своей страны.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Клепцова Е. Ю. Психологические условия формирования терпимого отношения педагогов к детям : автореф. дис. канд. психол. наук : 19. 00. 07. / Е. Ю. Клепцова. - Курск, 2001. - 247 с.
2. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін / В. А. Петрук. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 292 с.
3. Сисоева С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя [текст] / С. О. Сисоева // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 60-62.
4. Тарасенко В., Иваненко Д. Социальная идентификация украинского общества / В. Тарасенко. // Общественная трансформация: концептуализация, тенденции, украинский опыт. – К., 2004. - С. 175.
5. Формирование понятия «мультикультурализм. / Научная электронная библиотека. [Электронный ресурс] / Формирование понятия «мультикультурализм // - Режим доступа: www.monographies.ru/127-4133.
6. Ананьева Е. П. Роль гуманистического прагматизма в развитии принципа толерантности / Е. П. Ананьева // Культура народов Причерноморья. – 2012. - № 225. - С.120-124.
7. Декларация принципов толерантности. Утв. резолюцией 5.61 генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года. [Электронный ресурс] / Декларация принципов толерантности. // – Режим доступа: www.tolerance.ru/declar.html.
8. Устав Организации Объединенных Наций. [Электронный ресурс] / Устав Организации Объединенных Наций // - Режим доступа: www.un.org/ru/documents/charter/.

Антонов Олег Володимирович, аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК 172.2+172.12+321.01

ВЛАДА – ПОСТМОДЕРНІСТСЬКЕ БАЧЕННЯ

В статті досліджується, як у філософії постмодернізму розглядається проблема співвідношення особистісної свободи, персонального Я зі структурами влади. Вказано, які суперечності вбачають філософи-постмодерністи у відношеннях влади та суспільства і як вони намагаються пояснити ці суперечності.

Ключові слова: влада, постмодернізм, деконструкція, гра, ризома, симулякр

ВЛАСТЬ - ПОСТМОДЕРНИСТСКОЕ ВИДЕНИЕ

В статье исследуется, как в философии постмодернизма рассматривается проблема соотношения личностной свободы, персонального Я со структурами власти. Указано, какие противоречия видят философы-постмодернисты в отношениях власти и общества и как они пытаются объяснить эти противоречия.

Ключевые слова: власть, постмодернизм, деконструкция, игра, ризома, симулякр

THE POWER IN THE POSTMODERN VISION

The article research whereby the problem of correlation between personal freedom of individual "I" and power structures is treated by postmodernism philosophy. Indicate which contradictions the postmodernist philosophers see in the relations between the authorities and society and how they try to explain these contradictions.

Keywords: power, postmodernism, deconstruction, game (acting), rhizomes, simulacrum